

Debutul artei paleolitice

Arta paleolitică debutează în auringnaci cu „productii” care evidențiază tendința de abstractizare, de utilizare de simboluri, de sugerare a unei idei mai curând, decât a reproduce fidel un model din natura. De data mai recentă (solutrean – magdalenian), marile productii de la Lascaux revelează o redare aproape fotografică a animalelor. Acest stil de abordare, realist și naturalist al animalelor nu schimbă cu nimic valoarea simbolică a desenului. Modul de asociere al animalelor și dispunerea lor în ansambluri subliniază acest lucru (tendința de abstractizare). În lumina celor mai sus menționate, este limpede că aceste productii artistice sunt expresia materială a unor practici magice (magia vânătorii, ritualuri de inițiere).

Arta iconică bidimensională de la Lascaux cuprinde gravuri, picturi și reliefuri de animale și o singură reprezentare umană.

Arheologia preistorică reconstituie trecutul pe baza unor izvoare nescrise, urmărind activitatea unor grupuri umane al căror nume nu poate fi cunoscut în măsura în care nu au intrat în contact cu alte popoare care foloseau scrierea.

Decorul în care a înflorit arta paleolitică a putut deveni baza unor credințe sau mituri diferite, unele din simbolurile zoomorfe fiind transmise și în neolitic.¹

La umanitatea preistorică întâlnim în paleolitic și mezolitic o primă etapă a gândirii magice, apoi în neolitic omul face diferența dintre suflet și corp și distinge o putere supranaturală *mana* care se poate întruchipa în diferite obiecte sau spirite².

Miturile și simbolurile religioase au avut un rol important în consolidarea legăturilor sociale, iar cunoașterea mentalității oamenilor primitivi și a credințelor lor ne ajută la interpretarea diferitelor aspecte ale artei preistorice.

Miturile și simbolurile religioase au avut un rol important în consolidarea legăturilor sociale, iar cunoașterea mentalității oamenilor primitivi și a credințelor lor ne ajută la interpretarea diferitelor aspecte ale artei preistorice. În interpretarea artei paleolitice s-a pornit, pe baza comparației cu credințele și modul de a gândi al unor populații rămase la stadiul de vânător – culegător, de la rolul pe care l-au avut reprezentările artistice ca ilustrare a totemismului primitiv potrivit căruia relațiile de înrudire dintre oameni în cadrul ginții și—au găsit proiectarea fantastică în relațiile dintre oameni și natură.. Ideea de bază a interpretării artei paleolitice este legătura cu natura (baza simbolismului religios)

Studiul picturilor paleolitice din peșterile din Franța arată că desenele nu sunt imagini fără ordine, ele se încadrează într-o structură de ansamblu, în care fiecare animal are un anumit loc, iar semnele de pe corpul lor nu sunt răni de lance sau colibe ci simboluri ale fertilității (feminin și masculin).³

¹ Andre Leroi – Gourhan; *La religion de cavernes: magie ou metaphisique*, în *Science et avenir*, nr 228, febr. 1966

² H. Kühn, *Vorgeschichte der Menschheit*, II, p. 169 – 172).

³ inițial s-a considerat de către G. Reinach și H. Breuil că arta avea un caracter profund religios și că reprezentarea animalelor pe pereți ar fi o formă de capturare a spiritului (și a corpului animalului cu urme de rani provocate de sulite și săgeți)

Condiții de descoperire

Descoperite din întâmplare de patru tineri în septembrie 1942, peștera Lascaux a dezvăluit un ansamblu de picturi și gravuri parietale uluitoare, care au fost datate în jurul anilor 15 000 î.H. După primele zile care au urmat descoperirii grotei, arheologii s-au grabit să expertizeze patrimoniul de excepție; Henri Breuil, dr. Cheynier și abatele Bouyssonie au fost primii care au început procesul de autentificare al picturilor și al gravurilor parietale.

Inițial grotă a fost deschisă pentru vizitare, însă în 1955 au apărut primele semne de degradare a picturilor datorită vizitării intensive (1200 persoane pe zi); contaminări biologice (coroziunea provocată de dioxidul de carbon) și șoc termic. Restricțiile impuse de normele de conservare au limitat accesul permanent al publicului din 1963. S-a făcut o reconstituire a salii Taurului și aceasta este deschisă spre vizitare publicului larg.

Pentru studiul acestor desene s-au utilizat metode specifice fiecărei forme de expresie grafică, gravura sau pictură. De asemenea s-a făcut o împărțire a încăperilor denumite după tematica picturilor existente acolo sau după forma spațiului respectiv.

Astfel menționăm Sala taurilor, Galeria principală, Pasajul lateral, Camera felinei și Camera omului mort. Picturile descoperite în grotă Lascaux demonstrează un rafinament spiritual și estetic impresionant la vânătorul din paleolitic. Policromia este esențială în compoziția picturală care trebuie să țină seama și de dispunerea și particularitățile peretilor. Artă Lascaux este subterană și o grotă nu oferă condiții ideale de existență așa încât ceea ce regăsim prin artă sunt reprezentări exclusiv simbolice, figurative și abstracte. Nu regăsim pe acești perți nici o evocare a peisajului exterior și nici a florei paleolitice și nu ilustrează nici viața de toate zilele.

După suportul pe care a fost lucrată putem defini artă Lascaux ca fiind **artă parietală** (de perete) cea mai spectaculoasă manifestare artistică paleologică dar nu singura de acest gen descoperită. Iconografia grotii se rezumă la trei teme fundamentale: reprezentări **zoomorfe (cu elemente fantastice) antropomorfe și abstracte**.

Bestiarul este foarte important pentru că dimensiunile sale sunt mai importante decât toate celelalte elemente grafice iar modalitățile de comunicare sunt figurative. Este reflectarea faunei cunoscute de omul paleolitic.

Peretele frontal din Sala Taurilor este poate cel mai important exponent al artei paleolitice. El se desfășoară de o parte și de alta pe pereții stâncoși, cu proeminențe în raport cu planul vertical al peretelui. Trei grupe de animale (cai, tauri și cerbi) compun o frescă continuă de 20 de metri. Tema se repetă în diferite zone din acest sanctuar.

Tot aici apare un animal fantastic, unicornul plasat într-o scenă care ar putea sugera vânătoarea.

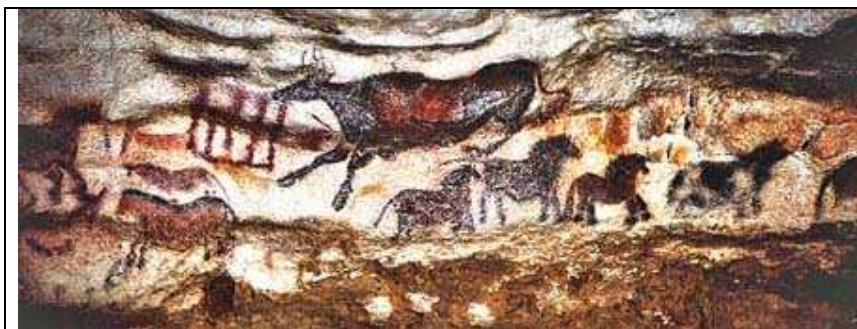
Intre doua grupe de animale de talie mare in fundal (bivoli) peste care se suprapun cai si in plan mai apropiat reni – cerbi realizati in culori diferite, complet distincte si care creaza efectul de perspectiva, sunt reprezentati cu ocră (In contrast) cativa cerbi.

In alta incapere (galeria principala) sunt pictati bivoli , reni, cai , ibixi, si bizonul rosu. Calul este parca animat. Conturul este accentuat cu negru iar in interior este colorat cu diferite nuante de brun care dau impresia de volum.. Alaturi un bivol rosu, unul negru precum si o vaca neagra.

Din aceste subtilitati de interpretare a animalelor din arealul lui, tragem concluzia ca omul diferentia deja rasele animalelor .

Aparitia artei presupune o serie de trasaturi biologice ... capacitatea de a percepe realitatea stereoscopic si in culori, o dezvoltare a gandirii de asa maniera incat sa se distinga detalii ca identitatea, similaritatea si ambiguitatea sau capacitatea de triere a informatiei, de operare cu simboluri(culori sau mirosuri) si bineinteles capacitatea de a crea imagini.⁴

Deosebeste de calul salbatic o alta rasă, asinul, (unii cercetatori îl numesc căluțul chinezesc) perceput ca un cal mai grosier finisat.

De remarcat faptul ca animalele sunt surprinse si in diferite situatii: în confruntare, trecand o apa sau in cadere.. Aici poziția capului sugerează faptul ca este traversata o apă.

In unele desene se remarcă detalii anatomice ale capului(nari dilatate, capul aplecat, vezi scena cu omul mort) care ilustrează și o anumită stare de agresivitate, tensiune precum și scene din viața animalelor.

Putem interpreta ca varietatea faunei paleolitice este redată de ponderea pe care o au anumite animale în reprezentările rupestre de la Lascaux.. Calul este cel mai numeros reprezentat, urmaș de cerb, o specie dispărută de bivol salbatic, muflon, și bizon. Foarte rar apare ursul sau felina. Cu totul exceptional o pasare și un rinocer sunt asociate decorului.(în scena omului mort)

⁴ Ligia Bărză , Paradisul pierdut,Editura Erasmus,1993, București, p.10

Cum cercetarile au demonstrat ca speciile care se regasesc cel mai des in bestiariul de la Lascaux nu prezentau un asa zis interes alimentar pentru vanatorul paleolitic, frecventa calului și a bizonului este legata de o simbolistica ramasa nedeslusita. Privitorul remarcă însă faptul că în reprezentarea animalelor accentul este pus pe sublinierea părților cărnose (prin folosirea culorii albe) ceea ce ar putea presupune poate și o preocupare alimentară.

Pozitia și reprezentarea animalelor in raport cu topografia pesterii este conforma cu o iconografie conservata și transmisa de la o generatie la alta.

In stransa interdependenta, arta și mitul au un caracter asociativ.Teoria lui Leroi – Gourhan sustine ca fiinta umana are rol marginal in mit și legat de formele artei paleolitice , pictura parietala poarta o anumita incarcatura simbolica. Practic este vorba de reprezentarea simbolica acelor doua sexe: calul - elementul masculin și bizonul- elementul feminin⁵ Figura umana apare rar (o singura data) și este tratata in stare de inferioritate in raport cu lumea animala.

În situl Lascaux avem o singură reprezentare antropomorfă in Camera omului mort. Omul este invins in infruntarea cu bizonul urias. Agresivitatea bizonului este subliniata de pozitia capului, de coama zbârlită și de pozitia picioarelor. Omul este redat in pozitie orizontala față de animal, cu mainile departate de corp, in nemiscare. În reprezentarea umana, preocuparea pentru detalii lipsește însă, scena este atât de sugestiva datorită asocierii cu animalul agresiv.

Asociate cu reprezentările zoomorfe și antropomorfe, cele abstracte (**semnele**) formează un grup de entități schematice bine stabilite. În galeria principală apar niște forme geometrice împartite în subunități cu aspectul unor table de șah policrome.

Se presupune că ar fi primele forme de artă și ar fi legate de exprimarea ritmurilor naturale (zi/noapte, ciclul lunar, poate cel menstrual).

⁵ Ligia Bărzu, *Paradisul pierdut*, Editura Erasmus, 1993, București, p.9

Unele au un desen simplu de tip punctual sau liniar iar altele, mai elaborate sunt de diverse forme geometrice. Puțin numeroase, semnele se limitează la punctuații izolate sau grupate de obicei de culoare neagră și liniuțe în tente diverse.

Tehnica

Regiunea în care se afla grotă este caracterizată printr-un relief calcaros deci suportul pentru pictură au fost pereții calcarosi și neuniformi.

În ceea ce privește pigmentii (stabilit de Laboratoarele de cercetare ale Muzeelor din Franța) s-a stabilit că erau coloranți naturali, în fapt ocrul: carbon, oxid de fier, de zinc și oxidul de magneziu. Pentru aplicarea culorilor s-a folosit cel mai probabil o teavă de trestie prin care se sufla culoare care se prelucra în gură. Conturul se scobea (se grava) cu o unealtă numită burin, se înșerea cu un pământ din par sau din materiale vegetale așa că putem spune fără să greșim că gravurile erau de fapt o primă fază a executării desenului care ulterior se colora.

În reprezentarea figurativă, predomină culoarea neagră câteva animale sunt colorate în roșu și brun de diferite tonuri; s-a folosit și culoarea albă pentru a crea volum. Din alternarea suprafețelor pictate cu cele albe se creează eclerajul; jocul lumini și al umbrei. În iconografia parietală, sugestia celei de-a treia dimensiuni este creată la un nivel foarte ridicat. Eclerajul se regăsește mai mult în aprehensiunea totalității subiectului și mai puțin în detaliile anatomice.

Un exemplu edificator este desenul cu cei doi bizoni în conformația de clepsidră. Masivitatea trenului anterior pentru accentuarea efectului de fugă, conformația de clepsidră, copitele anterioare foarte elaborate, lipsa finalității desenului în plan secund toate aceste elemente grupează toate convențiile unei picturi moderne care creează tridimensionalitate.

Frapant este că pentru a crea impresia de tridimensionalitate erau folosite denivelările peretilor (ochii, corpul animalelor masive erau pictate pe suprafețe convexe). Asta ar însemna că desenatorul a avut un plan

initial, o imagine de ansamblu a ceea ce urma sa reprezinte poate. Observam aceeasi apropiere în repartiția diferitelor figuri care alcatuiesc compoziția din anumite panouri pentru o perspectiva de grup.

Asezare în spațiu

Referitor la teoria conform căreia nu s-ar fi putut picta tavanele datorita lipsei unei surse de lumină care sa fie distribuită uniform, în alte grote s-au găsit dovezi ale prezenței combustiei pe baza de grăsime animală și se presupune ca și aici a fost la fel.

CONCLUZIE

Puternic sugestionat de turmele de animale salbatice care in migratia lor permanenta ii cotropeau arealul omul paleolitic abia iesit din noaptea evolutiei le acorda atentia si importanta cuvenita si le reprezinta animate de o miscare dezordonata, de hoarda .. Este consecvent in redarea si respectarea proportiilor , iar masivitatea unora dintre ele cred ca era rezultatul felului in care percepea agresivitatea animalului respectiv.

Nici un alt element al mediului inconjurator nu apare reprezentat la Lascaux.

O singura obsesie realizata intr-o maniera realista impresionanta pentru privitor, cu un simt artistic deosebit care na face sa ne intrebam daca cel ce a realizat aceste lucruri uimitoare este produsul creatiei divine sau a iesit din noaptea milenara...

BIBLIOGRAFIE:

Bârzu Ligia, *Paradisul pierdut*, București, Editura Erasmus, 1993

Berciu Dumitru, *La izvoarele istoriei*, București, Editura Științifică, 1967

Eliade Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, București, Editura Științifică, 1992

Leroi – Gourhan Andre; *La religion de cavernes: magie ou metaphisique*, în Science et avenir, nr 228, febr. 1966.

Kühn H., *Vorgeschichte der Menschheit*, II, p. 169 – 172.

Istoria artei, București, Enciclopedia RAQ

Vouvé (J.), Brunet (J.), Vidal (P.), Marsal (J.) *Lascaux en Périgord Noir. Environnement, art pariétal et conservation.*, Ed. P. Fanlac, Périgueux, 1982